

## נספח א' - אתגרים וחסמים העומדים בפני סטודנטים בוגרי החינוך החרדי

### פניה מוקדמת לקבלת מידע (RFI) -

החברה החרדית הטרוגנית מאוד וכוללת ציבור שונה ומגוון. האתגרים והחסמים שונים ברמה הכללית והפרטנית. על מנת לתת מענה אפקטיבי להקטנת הנשירה ולהעלאת אחוזי מסיימי התארים בקרב אקדמאיים חרדים במסגרת בניית מודל מעטפת לסטודנטים בוגרי החינוך החרדי, פנתה המל"ג לציבור בתאריך 7.11.2020 בבקשת פנייה מוקדמת לקבלת מידע (RFI). התקבלו 28 מענים מצד מוסדות אקדמיים, ארגוני חברה אזרחית, מכוני מחקר וגורמים פרטיים אשר תיארו את תפיסתם בנוגע לחסמים העומדים בפני סטודנטים חרדים, הגורמים המרכזיים לנשירה ומענים נדרשים. מתוך דוחות המחקר שנאספו במהלך השנים על האקדמיה לחרדים ומתוך מעני ה RFI, ניתן לאפיין מספר אתגרים וחסמים העומדים בפני מרבית הסטודנטים החרדים לקראת ובמהלך לימודיהם האקדמיים במספר תחומים.

### הבדלים בנקודת הפתיחה בין הגברים והנשים

נקודת הפתיחה של גברים חרדים ונקודת הפתיחה של נשים חרדיות באקדמיה הן שונות. גברים חרדים לרוב, מתחילים ללמוד בגיל מאוחר (24-35), כאשר הם בעלי משפחות ונדרשים לפרנסת משפחתם במקביל ללימודיהם. לרובם פער גדול בתחומי הליבה, בדגש אנגלית, מתמטיקה והבעה והם נדרשים להשלמות נרחבות בתחומים אלו, לעיתים אפילו "להתחיל מאפס". רובם נדרשים לקדם-מכינה של שלושה חודשים לפחות לשם השלמת פערים ומכינה ייעודית של 9 חודשים לפני תחילת התואר, דבר המאריך את פרק הלמידה לכ-5 שנים. שיטת הלימוד בישיבה שונה מאוד משיטת הלימוד באקדמיה ומיומנויות שנדרשות בלימוד הישיבתי שונות מהנדרש באקדמיה. לצד יכולות שינון והעמקה גבוהים, לרובם פערים בכתיבה אקדמית, אסטרטגיות למידה, ניהול זמן, אוריינות דיגיטלית וכד'. הקושי בהשלמת פערים אלו פוגע לעיתים בתחושת המסוגלות והערך העצמי, וגורם לכך שהם נוטים יותר "ללכת לאיבוד" במהלך הלימודים. ההתנגדות הקהילתית ללימודי אקדמיה על ידי גברים גבוהה מההתנגדות לאקדמיה בקרב הנשים. הדבר משפיע על הקבלה והתמיכה החברתית והמשפחתית שניתנים לגברים החרדים באקדמיה.

נשים חרדיות מגיעות לרוב עם פערים אקדמיים קטנים משמעותית מהגברים. על פי נתוני משרד החינוך בתי הספר לבנות במגזר החרדי מלמדים ליבה והלומדות בהם נבחנות במבחני סאלד או בבגרות. לעומת הגברים מרבית הנשים החרדיות מתחילות את לימודיהן האקדמיים בגיל צעיר מאוד (18-23). לטענת חלק מהמענים הדבר בא לידי ביטוי לעיתים בחוסר בשלות. כמו כן, צוין כי לנשים צורך גדול יותר בבחירת מוסד לימודים "כשר" ובהפרדה מגדרית. נשים רבות מגיעות לאקדמיה לאחר לימודי סמינר בהם הן עוברות הסמכה להוראה (מורה מוסמכת בכירה) או הכשרה מקצועית מטעם מה"ט. כפועל יוצא, אחוזים גבוהים מהנשים החרדיות פונות להשלמת תואר בחינוך. בנוסף, ציינו חלק מהמשיבים כי אירועי החיים המשמעותיים במקביל ללימודים יוצרים קשיים גדולים יותר לנשים, ואצל רבות מהן האתגרים סביב תקופת השידוכין, החתונה והתקופה לפני ואחרי הלידה עלולים להוביל לנשירה מהלימודים.

### אתגרים תרבותיים

הקהילה החרדית בחרה לאורך שנים בהסתגרות מהעולם המודרני ומהחברה הכללית ובאופן היסטורי, צמיחתה של החרדיות אופיינה בין היתר בהתנגדות לתנועת ההשכלה. ביטויים לכך ניתן למצוא גם היום בהתנגדויות הפומביות של רבנים בולטים ובהתנגדות חלק נרחב מהתקשורת החרדית ללימודים באקדמיה. בחברה התורנית, הערך של לימוד תורה הוא ערך עיקרי ומהווה עבור רבים את מרכז החיים. היציאה ללימודים אקדמיים ועזיבת הישיבה היא וויתור על מעמד וסטטוס בחברה ובמשפחה.

אתגרים תרבותיים נוספים העולים מהמענים הם הצורך של מרבית הסטודנטים החרדים בלימודים נפרדים מגדרית וכן העובדה שרוב הסטודנטים החרדיים הינם דור ראשון להשכלה גבוהה, דבר המשפיע על הליגיטימציה ועל היכולת להתייעץ או להיעזר בגורמים בקהילה.

מתוך המענים עולים חששות תרבותיים רבים הן מצד הלימוד והן מצד משפחתו וקהילתו מהלימודים באקדמיה: מחשיפה לא מבוקרת לתכנים שאינם תואמים את ערכי הציבור החרדי, משינוי באורח החיים הדתי ו/או בזהות התרבותית, מהשתלבות בחברה תרבותית שונה, ומהשפעות המהלך על המשפחה.

שוני תרבותי נוסף, הינו המוטיבציה להגיע לאקדמיה. בעוד צעירים רבים שאינם חרדים תופסים את הלימודים האקדמיים כבעלי ערך בפני עצמם, וכבסיס למימוש עצמי ולקריירה, הסיבה העיקרית לפניה ללימודים אקדמיים בחברה החרדית היא פרגמטית – האקדמיה נתפסת כמכשיר להשתלבות בתעסוקה ולשיפור המצב הכלכלי.

### **אתגרים אקדמיים**

מענים רבים מציינים חוסר ידע וחוסר אוריינטציה במפגש עם האקדמיה, החל מאפשרויות הלימוד, דרישות הקבלה ללימודים, ועד לכישורים ולדרישות הנדרשות בלימודים אקדמיים (ובמסלולים השונים), זכויות וחובות כסטודנט, השפעת מסלול הלימודים על אפשרויות התעסוקה ועוד.

בוגרים רבים של מערכת החינוך החרדית מגיעים למערכת ההשכלה הגבוהה עם פערי ידע משמעותיים במתמטיקה, אנגלית, לשון, הבעה (ובפרט כתיבה אקדמית). סטודנטים חרדים רבים חסרים רקע במיומנויות למידה הנדרשות באקדמיה כגון הכנה לבחינות, למידה פרונטלית, כתיבת עבודות ועוד. מיומנות ניהול הזמן היא אתגר משמעותי לסטודנט החרדי, הן בשל הצורך לאזן בין הלימודים, לעבודה ולחיי המשפחה והן בשל הצורך להשלים פערי ידע ומיומנויות במהירות. לקויות למידה במקרים רבים אינן ידועות או מאובחנות.

הפער הטכנולוגי, הן במיומנויות הטכנולוגיות והן בצידוד המחשוב העומד לרשות הסטודנטים (עקב התנגדות ערכית, תשתיות אינטרנט קלוקלות או יכולות כלכליות) מייצר אתגרים לימודיים נוספים לחלק מהסטודנטים החרדים.

### **אתגרים כלכליים**

סטודנטים חרדים רבים נישאים ומקימים משפחה לפני התואר הראשון או במהלכו, כך שמעבר לקושי במימון שכר הלימוד, הם נדרשים לפרנס את משפחתם במקביל ללימודים. קושי זה מועצם עקב משך הלימודים הארוך באקדמיה (לעומת הכשרות מקצועיות לדוגמא), ומכיוון שסטודנטים חרדים רבים נדרשים למכונה קדם אקדמית.

חוסר הביטחון הכלכלי ביכולת לעבור תקופה זו, הן בשל חוסר תמיכה משפחתית/קהילתית (בגלל מצב כלכלי, הצורך לתמוך במספר ילדים גדול, תיעדוף נמוך של הלימודים האקדמיים או התנגדות להם) והן בשל אי ודאות לגבי סיוע ותמיכה מהמדינה, מוסדות הלימוד או פילנתרופיה מקשה על ההחלטה לבחור בהשכלה גבוהה. מכיוון שסטודנטים חרדים רבים פונים ללימודים אקדמיים מתוך מרצון לשפר את מצבם הכלכלי, האתגרים הכלכליים והאופק הרחוק גורמים פעמים רבות לייאוש ולנשירה מהלימודים.

### **אתגרים חברתיים**

מרבית הסטודנטים החרדים מהווים דור ראשון להשכלה הגבוהה, הם אינם יכולים להיעזר בניסיון של משפחתם וחבריהם ולרובם אין כתובת קרובה להתייעצות מושכלת בבחירת מוסד ומסלול הלימודים, אין אפשרות להיעזר בסביבתם על מנת להתאים את ציפיותיהם ללימודים האקדמיים, והם מגיעים ללימודים ללא הבנה של המורכבות וההוויה של החיים הסטודנטיאליים.

במהלך הלימודים האקדמיים נוצר מפגש בין עולמות (החרדי והחילוני, התורני והאקדמי, הקהילתי והאישי). הסטודנטים נתקלים בתרבות שונה ובשפה שלעיתים זרה להם לחלוטין. הדבר יוצר דילמות ומורכבויות אישיות וחברתיות ובמקרים רבים הם מתמודדים עם דילמות אלו לבד, ללא תמיכה חברתית מסגרתית מובנית. בלימודים במסלולים כלליים במוסדות מעורבים, דילמות אלו מקבלות משנה תוקף. תמיכה חברתית ויצירת קבוצת שווים לשיתוף והתייעצות הכרחית בשלבים אלו.

פעילות העשרה והווי חברתי-ספורים, פעילויות גיבוש, ימי סטודנט וכו' לרוב אינן מותאמות בהויותם לציבור החרדי ורוב הסטודנטים נמנעים מלהשתתף בהם.